

N:o 1.

Ank. till Riksd. kansli den 15 febr. 1890, kl. 11 f. m.

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 1, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning, huruvida och under hvilka villkor statsmagten må kunna ikläda sig ansvar för förluster, som af embetsmän genom felaktig embetsförvaltning vållas.

Uti en inom Andra Kammaran väckt motion n:o 51, hvilken blifvit till utskottet hänvisad, har herr Jöns Andersson i Örstorp anført, att redan till 1881 års Riksdag af enskild motionär blifvit framlemnad en motion, med anledning af hvilken Riksdagen beslutit en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida statsmagten kunde ikläda sig garanti för de medel eller värdehandlingar, som statens tjenstemän å tjenstens vägnar för enskildes räkning omhänderhafva, samt derefter till Riksdagen inkomma med förslag till lagstiftning i ämnet. Denna Riksdagens skrifvelse föranledde emellertid icke några vidare åtgärder, oaktadt Riksdagens framställning tycktes vara grundad på ganska allvarliga och beaktansvärda skäl. Också hade på senare tiden händelser inträffat, som oförtydligt påkallade en lagstiftning angående denna grannlaga fråga.

Om det också — fortsätter motionären — måste medgifvas, att statens tjenstemän i allmänhet med rättrådighet och pligttrohet fullgöra sina åligganden och att hitintills endast i sällsyntare fall inträffat, att en enskild samhällsmedlem genom oredlighet och vårdslöshet å

deras sida fått vidkännas några vidare förluster, så vore dock sjelfva faktum, att detta inträffat, och blotta möjligheten att det så kan göra, en orättvisa, som genom en tydlig och bestämd lag måste förekommas. Ty ingalunda kunde det vara öfverensstämmande med ett sundt rättsmedvetande och vanliga rättsprinciper, att en samhällsmedlem, som endast fullgjorde de af statsmagten anbefalda åtgärder för utfående af sin lagliga rätt, kunde löpa fara att genom dess egna organs tjenstefel och försummelser få lida förluster, för hvilka han icke genom någon statens ansvarighet vore tryggad. Det gäfves nemligen många tillfällen, då den enskilde till följd af lagens föreskrifter nödgades för bevarande af sin lagliga rätt till en statens tjensteman öfverlemna en större eller mindre del af sin förmögenhet, vare sig han litar på dennes rättrådighet eller icke och oaktadt han kanske på goda grunder ansåge sig kunna draga hans vederhäftighet i tvifvelsmål. Inträffade det nu, att denne embetsman förskingrade eller förstörde de värdehandlingar eller penningelopp, som åt honom anförtrotts, utan att han mäktade gälda eller ersätta desamma, så stode den samhällsmedlem, som på dylikt sätt utan något som helst eget förvällande drabbats af skada och förlust, helt och hållet utan utväg att för denna skaffa sig godtgörelse. Om till exempel vid försäljning af utmätt fastighet köparen erlade det i lag stadgade beloppet af köpesumman, och försäljningen sedermera till följd af formfel eller andra orsaker skulle återgå eller upphävas, kunde köparen af en sålunda försåld fastighet löpa ganska stor risk med afseende på det inbetalda beloppets återfående. Skulle försäljningen deremot komma att ega giltighet, och vederbörande utmättningsman förskingrat inbetalda köpeskillingsbeloppet och saknade tillgångar, kunde till och med egare af sådana intecknade fordringar, hvars prioritet ansetts alldeles oomtvistlig, utsättas för äfventyret att helt och hållet förlora sina på i öfrigt god säkerhet grundade fordringar. Och ville man utsöka en fordran, måste man på grund af gällande utsökningslag för verkställigheten deraf åt vederbörande utmättningsman eller kronofogde öfverlemna fordringsbeviset i original, utan annan garanti för beloppets utfående, än den, som utmättningsmannens egen soliditet kunde anses lemna, och den, som heder och rättrådighet bjöde. Om nu medlen förskingrades och tillgångar saknades att ersätta desamma, hade egaren till den utmätta summan ej bättre rätt än öfriga fordringsegare, och den omständigheten, att utmättningsmannen möjligen dömdes för förskingring af omhänderhafda medel, kunde ej utgöra någon godtgörelse för fordringsegarens förlust. Många andra exempel skulle kunna anföras, hurusom enskilda personer kunde genom

statstjenstemäns åtgöranden utsättas för förluster och genom deras oredlighet och vårdslöshet få sin rätt helt och hållet tillintetgjord. Men det anförda vore nog för att visa behovet af en förändrad och tydlig lagstiftning i ämnet, äfvensom huru statens garanti för sådana medel, som åt dess tjenstemän anförtros, vore rent af nödvändig, för såvidt rättsuppfattningen icke skall blifva lidande.

Iklädde sig nu statsverket gent emot den enskilde ansvarighet för dylika af dess tjenstemän omhänderhafda medel, så läte det visserligen tänka sig, att detsamma skulle kunna få vidkännas förluster och uppoffringar. Men å andra sidan torde billighet och rättvisa fordra, att en sådan garanti å statens sida komme till stånd; och de förluster, som möjligen derigenom komme att tillskyndas statsverket, skulle nog mer än väl uppvägas af det tryggade rättstillstånd, som af en sådan åtgärd skulle blifva följderna både för den enskilde och för samhället i dess helhet.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, hemställer motionären, att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t efter föregången utredning täcktes taga i öfvervägande, huruvida och under hvilka vilkor statsmagten må till befrämjande af ett betryggadt rättstillstånd kunna ikläda sig ansvar för skada och förluster, som af statens embetsmän genom felaktig embetsförvaltning kunna blifva enskilda samhällsmedlemmar tillskyndade, samt derefter till Riksdagen göra den framställning i ämnet, som af omständigheterna må finnas påkallad.

På sätt motionären uppgifvit, väcktes vid 1881 års riksdag inom Andra Kammaren af dåvarande presidenten K. J. Berg en motion, deruti denne, med erinran derom att, med undantag af assurerade postförsändelser och å jernväg till befordran inlemnadt gods, för hvilka försändelser staten iklädt sig ansvarighet äfven för det fall, att de genom vederbörande tjensteman förskingras eller förstöras, det icke åläge statsmagten någon rättslig förbindelse att godtgöra skada eller förlust, som af dess tjenare genom felaktig embetsförvaltning kunde enskild samhällsmedlem tillskyndas, samt i öfrigt med åberopande af hufvudsakligen samma skäl, hvarpå jemväl nu föreliggande motion grundats, föreslagit, att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t efter föregången utredning täcktes taga i öfvervägande, huruvida och under hvilka vilkor statsmagten måtte till befrämjande af ett

betryggadt rättstillstånd kunna ikläda sig ansvar för skada och förluster, som af statens embetsmän genom felaktig embetsförvaltning kunde blifva enskilde samhällsmedlemmar utan deras förvällande tillskyndade samt derefter till Riksdagen göra den framställning i ämnet, som af omständigheterna funnes påkallad.

Uti sitt öfver denna motion afgifna utlåtande förklarade Andra Kammarens andra tillfälliga utskott, att utskottet funne de för bifall till motionen anförda skäl vara i allo väl grundade och beaktansvärda; att sålunda statens skyldighet att i sista hand i viss mån ansvara för de förluster och lidanden, som genom dess tjenares förvällande under tjensteutöfning tillskyndas enskilde samhällsmedlemmar, vore en sanning, som lika litet kunde bestridas, som att en betänklig brist i rättstillståndet förefunnes der, hvarest sådant icke vore genom lag bestämdt; att om det äfven måste medgifvas, att den ansvarsskyldighet, som motionären önskade pålägga statsverket, en eller annan gång skulle komma att för detsamma medföra förluster och uppoffringar, torde ej särdeles stort afseende härfpå böra fästas, emedan fördelarne af ett fullt betryggadt rättstillstånd uti ifrågavarande afseende måste både för samhället i dess helhet och för hvarje dess medlem blifva så stora, att de mer än motvägde den risk för statskassan, som af den ifrågasatta ansvarsskyldigheten kunde blifva en följd, samt att, om man härtill finge antaga, att uti den framställning, som, efter motionärens förslag, efter noggrann utredning af saken, komme att för Riksdagen framläggas, gränserna för statsverkets ansvarsskyldighet noga utstakades och nödiga bestämmelser infördes till dess skyddande mot tjenstemännens missbruk å ena sidan samt mot obefogade ersättningsanspråk från enskilda samhällsmedlemmar å den andra, faran af en sådan lagbestämmelse, som den motionen afsåge, icke torde blifva större, än att man lugnt kunde underkasta sig densamma; och hemställde utskottet, på dessa skäl, att Riksdagen ville till Kongl. Maj:t aflåta en så beskaffad skrifvelse, som den motionären föreslagit.

Denna hemställan blef af båda kamrarne utan votering godkänd; och afläts i öfverensstämmelse dermed Riksdagens skrifvelse till Kongl. Maj:t i ärendet den 13 april 1881.

Enligt derom meddelad uppgift i justitieombudsmannens vid 1885 års riksdag afgifna embetsberättelse, blef ifrågavarande ärende den 15 november 1884 i statsrådet anmaldt; och beslöts dervid, att skrifvelsen ej skulle föranleda annan åtgärd, än att inom justitiedepartementet skulle utarbetas förslag till föreskrifter *dels* angående ersättningar i

händelse af olycksfall vid jernvägstrafik och *dels* rörande ersättning till oskyldigt häktade eller till frihetsstraff dömda.

I följd häraf utfärdades den 12 mars 1886 särskilda lagar *dels* angående ansvarighet för skada i följd af jernvägs drift, *dels ock* angående ersättning af allmänna medel åt oskyldigt häktade eller dömda.

Genom de af förra motionen sålunda föranledda lagar har emellertid det anmärkta och äfven af Riksdagen erkända behovet af lagstiftning till åstadkommaude af enskild persons säkerhet mot skada och förlust, som honom kan tillskyndas ej allenast derigenom, att statens embetsmän förskingrar penningar eller värdehandlingar, som de å tjenstens vägnar emottagit eller omhänderhafva, utan äfven genom felaktig embetsförvaltning i öfrigt, icke blifvit afhjelpat; och finner utskottet särskildt det vara i hög grad obilligt, att statens medborgare till följd af statens egna lagar nödsakas att under vissa förhållanden, hvilka blifvit i motionen närmare angifna, för bevarande af sin lagliga rätt, till exekutiva myndigheter aflemna penningar eller värdepapper, utan att staten ikläder sig något som helst ansvar, för den händelse dessa genom oredligt eller vårdslöst förhållande å myndighetens sida skulle gå förlorade.

Enär alltså de här ofvan uppgifna skäl för behovet af en lagstiftning i motionens syfte, hvilka redan af 1881 års Riksdag åberopats, enligt utskottets åsigt fortfarande ega full giltighet, får utskottet, i full öfverensstämmelse med motionen, hemställa,

att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes, efter föregående utredning, taga i öfvervägande, huruvida och under hvilka villkor statsmagten må kunna, till befrämjande af ett betryggadt rättstillstånd, ikläda sig ansvar för skada och förluster, som af statens embetsmän genom felaktig embetsförvaltning kunna blifva enskilda samhällsmedlemmar tillskyndade, samt derefter till Riksdagen göra den framställning i ämnet, som af omständigheterna må finnas påkallad.

Stockholm den 14 februari 1890

På utskottets vägnar:

G. THESTRUP.

Herr *A. Waldenström* har begärt här få antecknadt, att han till följd af sjukdom icke deltagit i behandlingen inom utskottet af ifrågasvarande motion.